

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ З АКТУАЛЬНОЇ ТЕМИ

Минуло вже майже 30 років із часу відродження інституту банкрутства в Україні. За цей період змінилося не тільки законодавство про банкрутство, а і його цілі та завдання. Із прокредиторського інститут перетворився спочатку на продебіторський, а надалі, з ухваленням Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУЗПБ), знову став прокредиторським. КУЗПБ – це реструктуризований закон про банкрутство. Однак у процесуальних питаннях він значно поступається своєму попереднику. Отже, доктринальні дослідження про майбутнє інституту банкрутства набувають ще більшої актуальності. Насамперед такі теоретичні дослідження повинні стосуватися сфери дії інституту банкрутства, його найменування, змісту основних категорій, правового статусу учасників, заходів, які вживаються у межах процедур банкрутства, та правового механізму їхньої реалізації, пошуку можливостей для розширення кола процедур банкрутства тощо.

Практичне значення доктринальних положень конкурсного процесу полягає в їхній реалізації у нормотворчій і правозастосовній діяльності. У нормотворчій діяльності законодавець повинен враховувати, зокрема: правову природу, сферу діяльності, особливості у правовому регулюванні, внутрішню узгодженість правових норм і правові наслідки. Так само законодавець при вдосконаленні правового регулювання відносин банкрутства (неплатоспроможності) має зважати на результати доктринальних досліджень у цій сфері, спрямовані на вирішення глобальних завдань із відновлення платоспроможності суб'єктів господарювання і врегулювання боргових зобов'язань громадян. Водночас слід розширити сферу дії диспозитивних начал, зробивши акцент на відродженні інституту мирової угоди в конкурсному процесі, який відсутній у чинному КУЗПБ.

Крім того, національному законодавцю слід врахувати тенденції розвитку сучасного законодавства про банкрутство (неспроможність) у зарубіжних країнах, вивчення яких дає змогу дійти висновку стосовно того, що в цей час особливої значущості набувають законодавчо визначені *багатоваріантні можливості запобігання банкрутству*, неспроможності боржника та врегулювання його боргів. За допомогою застосування неліквідаційних процедур банкрутства (неспроможності) відбувається мінімізація негативного впливу на економіку процесів, пов'язаних із неплатоспроможністю учасників ринкового середовища тієї чи іншої країни, та пом'якшення наслідків, обумовлених змінами, які наявні у національній економіці.

У правозастосовній діяльності варто звернути увагу на єдність у судовій практиці. Для цього, у зв'язку з обмеженою кількістю судових актів,

які підлягають касаційному оскарженню у Верховному Суді, варто покласти обов'язок щодо встановлення такої єдності судової практики на апеляційні суди.

Теоретичне (наукове) значення доктринальних положень полягає у тому, що їхня реалізація дасть змогу здійснювати більш глибокі наукові дослідження у сфері конкурсного процесу. Що ж стосується самої науки конкурсного процесу, то вона отримає додатковий імпульс у втіленні цілей і завдань у своєму розвитку. Все це плідно позначиться на подальшому вдосконаленні законодавства про банкрутство (неплатоспроможність) і практиці його застосування (Борис Поляков та Валерія Радзивілюк “Доктрина конкурсного процесу”).

Проведення у справах про банкрутство є самостійним, особливим видом провадження у господарському судочинстві, оскільки, на відміну від справ позовного і наказного провадження, у справі про банкрутство, господарський суд не просто є незалежним арбітром і “стороннім спостерігачем” у змагальному процесі, а часто сам може з власної ініціативи ухвалювати важливі для справи рішення. Крім того, відносини неплатоспроможності (банкрутства), які за своєю природою мають комплексний характер (матеріально-правовий і процесуально-правовий), у будь-якому разі повинні існувати в межах господарсько-процесуальної форми. Серед характерних ознак провадження у справах про банкрутство можна виокремити: 1) дуалістичний характер правового регулювання – нормами Господарського процесуального кодексу України та КУзПБ; 2) активна роль господарського суду у справі про банкрутство; 3) особливий суб'єктний склад; 4) концентрація у межах справи про банкрутство всіх спорів, стороною в яких є боржник; 5) застосування під час розгляду справи про банкрутство особливих матеріальних і процесуальних норм (Грина Бутирська “Проведення у справах про банкрутство як особливий вид провадження у господарському судочинстві”).

Зважаючи на комплексний характер такої підгалузі господарського права, як банкрутство, у цій процедурі знаходить свій прояв велика кількість строків, що зумовлює необхідність їхньої класифікації за декількома критеріями. Строки у процедурі банкрутства пропонуємо класифікувати за такими критеріями: видом законодавства, яке регламентує такі строки (строки, передбачені загальним законодавством, і строки, передбачені спеціальним законодавством); характером правовідносин, у яких застосовуються строки у процедурі банкрутства (матеріальні, процедурні та процесуальні); залежно від наслідків застосування (загальні строки та присікальні строки у процедурі банкрутства) (Андрій Бутирський “Класифікація строків у процедурі банкрутства”).

Змістовно законодавство про банкрутство державних підприємств не координується із вимогами ринкового саморегулювання, умовами фор-

мування здорового конкурентного середовища та принципами рівності всіх суб'єктів господарювання.

Разом із такою невідповідністю нормам законодавства про банкрутство по суті, вони є неузгодженими і за формою (процесом), що ускладнює їхнє застосування та впливає і на фінансовий стан підприємств, і на процесуальну діяльність суду.

Прогалини правового регулювання процедури банкрутства державних підприємств указані серед законодавчих причин невиконання рішень судів у Національній стратегії розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2022 р., схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 1218-р. У зв'язку з цим одним зі стратегічних напрямів є удосконалення законодавства про банкрутство державних підприємств.

Однак таке вдосконалення необхідно не тільки в контексті проблеми виконання судових рішень і захисту прав кредиторів, а й із метою приведення у відповідність до норм Конституції України та принципів конкурсного провадження правового регулювання діяльності державних підприємств і можливості відновлення їх платоспроможності через застосування процедур банкрутства.

У зв'язку з викладеним необхідно привести у відповідність до КУзПБ зазначені норми законів або зосередити всі положення щодо особливостей регулювання процедур банкрутства державних підприємств, якими, безперечно, є заборони на таке провадження тільки в КУзПБ із дотриманням усіх вимог законодавчої техніки та принципів конкурсного провадження (Лілія Грабован “Деякі проблеми розгляду справ про банкрутство державних підприємств”).

На відміну від Статуту процедури неспроможності в Німеччині, КУзПБ чіткіше визначає та класифікує види кредиторів. Незважаючи на таку перевагу, нині існує обґрунтована необхідність у більш детальній класифікації видів кредиторів у чинному КУзПБ. Положення про представницькі органи кредиторів наявні як у КУзПБ, так і в Статуті. Однак у німецькому акті правовий статус таких органів визначений краще, ніж в українському. Попри надану законодавцем представницьким органам кредиторів компетенцію, жодне з їхніх рішень не має обов'язкової сили перед судом, адже всі вони є безпосередньо реалізацією їхньої процесуальної правосуб'єктності в процедурі банкрутства та підлягають оцінці через призму принципів процесуального законодавства.

Нині у КУзПБ залишається неврегульованим питання із дорадчими голосами. Статут, на протигагу вітчизняному нормативно-правовому акту, дозволяє бути членами комітету кредиторів стороннім особам, які

матимуть певну кваліфікацію та компетенцію, отримуватимуть за виконання таких обов'язків заробітну плату, а в разі неналежного їх виконання – нести юридичну відповідальність. Наявний у КУЗПБ кворум для прийняття рішень представницькими органами кредиторів виявляється не зовсім вдалим – відкриває можливості для зловживань.

КУЗПБ і Статут не передбачають автоматичних негативних правових наслідків у разі неповідомлення або неналежного повідомлення членів представницького органу кредиторів про проведення його засідання, що, зі свого боку, відіграє вкрай негативну роль. Враховуючи німецький досвід, українському законодавцю доречно внести певні зміни до КУЗПБ. Зокрема, необхідно встановити більш високий кворум для прийняття рішень комітетом кредиторів і поєднати кількість голосів із певною кількістю кредиторів. Так само слід закріпити на законодавчому рівні положення, які передбачатимуть автоматичну недійсність рішення комітету кредиторів у разі неповідомлення всіх його членів належним чином (Михайло Микієвич, Родіон Поляков “Порівняльно-правовий аналіз правового статусу кредиторів та їхніх органів самоуправління у процедурі банкрутства (неспроможності) за правом України і Німеччини”).

Професія арбітражного керуючого потребує належної правової регламентації, зокрема з позиції гарантій, як незалежного учасника справи про банкрутство (неплатоспроможність). Неодмінним фактором у цьому аспекті є прозорість його призначення та відсторонення у справі, захист від впливу на його діяльність і рішення. Гарантія незалежності арбітражного керуючого покликана забезпечити не лише неупереджене здійснення ним своїх повноважень, а й виключити будь-які маніпуляції та посягання на його самостійний статус із боку інших учасників справи про банкрутство. Нині вбачається створення несприятливих умов для здійснення арбітражного управління у частині повної залежності арбітражного керуючого після призначення судом і впродовж процедури банкрутства від комітету кредиторів (Юлія Кабенюк “Участь арбітражного керуючого у справі про банкрутство (неплатоспроможність)”).

*За редакцією
координатора актуальної теми
“Інститут банкрутства в юридичній доктрині України”,
доктора юридичних наук, професора,
судді Північного апеляційного господарського суду
БОРИСА ПОЛЯКОВА*